

Overweging zondag 27 november 2011 - 1e Advent

Gereformeerde Kerk van Loosdrecht
ds. Stefan Dijkhuizen

Lezingen: Rechters 5 & Marcus 13: 33-37

Inleiding op de lezingen uit Rechters:

Lieve mensen,
in deze Adventsperiode gaan we samen met de kinderen op zoek naar de koning. En dat doen we door met de verhalen te lezen uit het bijbelboek Rechters, vroeger ook wel Richteren genoemd.

Omdat dit niet vanzelfsprekend een boek voor Advent lijkt, en het ook niet altijd even eenvoudig is om de verhalen te begrijpen, wilde ik vooraf daar kort even iets over zeggen. Op de Zondagsbrief staat ook e.e.a. In de lezing van vandaag komen bovendien nogal wat namen voorbij, dus even een paar opmerkingen.

Alhoewel je het op het eerste gezicht helemaal niet zou verwachten, past het boek Rechters eigenlijk heel goed in Advent, waarin we op zoek gaan naar de koning:
Gideon, Jeftha, Simson, en vandaag dus Debora, het zijn allemaal rechters, in een roerige tijd waarin het volk Israël, op zoek is naar een identiteit, naar leiders, naar uiteindelijk een eigen koning.

Na de intocht in het beloofde land, bleek het lastig te zijn om samen te leven, met andere volken, met de andere stammen, en om de weg van God vast te houden.

En het boek Rechters doet daar verslag van. Niet als een geschiedenisboek, maar eerder verkondiging in verhalende vorm. Als een refrein keert immers steeds weer terug dat het volk ontrouw is, dat het om recht roept, en dat God hen toch weer een nieuwe kans geeft, en er een sterke figuur naar voren treedt om het volk te leiden.

Debora, één van de moeders van Israël, is de eerste rechter waar we bij stil staan. Het zijn vandaag de vrouwen die het doen, want samen met ene Jaël, speelt zij de hoofdrol.

Over hen, en het volk dat strijdt met de Kanaanieten, gaat het in Rechters 4 en 5. Beide hoofdstukken gaan in wezen over hetzelfde, maar Rechters 4 is proza, een verhaal, en Rechters 5 poëzie, een gedicht, het 'lied van Debora'.

In Rechters 4 wordt het verhaal van Debora verteld: Zij is rechter en profetes, en spreekt recht onder de naar genoemde Deborahalm. Ze spoort de bange Barak, de legeraanvoerder van Israël aan om via een strategische zet toch het vijandelijke leger aan te vallen. Israël zucht dan al 20 jaar onder de wrede tirannie van Sisera, de man van 900 ijzeren strijdwagens. En die heeft Israël niet. Maar dan is er Jaël, de andere moedige vrouw. In nogal gewelddadig einde heeft zij aan een houten tentpin genoeg.

Wij lezen dus vandaag als eerste Bijbellezing het lied van Debora. We kunnen het niet zingen, maar misschien zouden we dat ook niet eens willen, gezien het nogal strijdlustige karakter. Daarom zingen we als roep om vrede steeds twee coupletten uit Tussentijds 193, overigens één van de allermooiste melodieën die daar naar mijn idee in te vinden is.

Overweging:

Geliefden van onze Heer,

wij gaan in deze Adventstijd dus met de kinderen mee op zoek naar de koning, en we hopen over 4 weken bij het Koningskind uit te komen. Een weg die vraagt om doorzettingsvermogen, om wijsheid, om hoop en verwachting.

De zoektocht naar de nieuwe koning is bovendien een actuele zoektocht. Misschien niet zozeer voor ons kikkerlandje, want wij wachten nog wel even op onze Willem. Ondertussen wisselen premiers en leiders elkaar wel af. Balkenende, 4 of 5 regeringsperiodes, Cohen, Rutte, maar nooit eens dat er echt eens één opstaat die door het hele volk als onze nieuwe leider wordt gezien.

Maar in de wereld om ons heen wordt geschreeuwd om nieuwe leiders. Worden tallozen van hun troon gewipt, vertrekken geëist, en staan nieuwe mensen op. En hoe dat dan?

Als we diep in de herfst de balans opmaken van de Arabische lente, dan zien we naast sommige lichtpuntjes vooral chaos, spanning en onvermurwbare regimes.

In de economische crisis staat er evenmin een echte leider op. Of kunnen leiders met schandalige praktijken juist jarenlang rimpelloos en immer gestoken in een Italiaans maatpak, op hun troon blijven zitten.

En de VS, decennialang toch de 'leading nation of the world', zoeken in haar toenemende onmacht en afnemende monopolie naar een juiste houding in het Midden-Oosten, het atoomgevaar inzake Iran, het inmiddels gevecht zonder end tegen het terrorisme in Afghanistan, enzovoorts. En wat moeten we denken van China, India en Rusland, en hun leiders?

We zijn op zoek naar een koning. Naar 'de' koning, zeggen we hier. De koning van vrede en gerechtigheid. Wanneer zal deze nu eindelijk komen? 'Zal er ooit een dag van vrede, zal er ooit bevrijding zijn?'

In de kerk klampen ons maar weer vast aan de kaarsjes van Advent. Het Licht komt, een koningskind zal ons redden, maar ... ..

Op onze weg naar het koningskind toe, reizen we mee met de Rechters. Zij waren leiders van een volk dat nauwelijks nog een volk was. Eerder wat losse stammen, ruziënd, ontrouw aan God en elkaar, onderdrukt en bedreigt. In een roerige tijd in Kanaän, heen en weer geslingerd en worstelend met de identiteit als Gods volk, tussen de intocht in een Beloofd land, en de koningen die straks zullen volgen.

Maar is de weg die deze rechters gaan, dan een weg die naar ons koningskind leiden zal?

Ik kan me niet voorstellen dat er vanmorgen iemand in de kerk is, die niet even zijn wenkbrauwen even gefronst heeft bij het horen van de lezing van vandaag. Is dat vrede en gerechtigheid?

Strijd, wapengekletter, dood en verderf, met als gruwelijke climax die tentpin, die door heldin Jaël dwars door het hoofd van de vijand Sisera heen wordt geslagen.

Het boek Rechters, met hier leider Debora, lijkt op het eerste gezicht Gods naam zonder enig probleem te verbinden aan oorlog en geweld.

Nee, deze verhalen, samen met de andere verhalen over de intocht van Kanaän horen juist tot de gruwelijkste uit de hele Bijbel. Ze zijn voor velen reden geweest om God Adieu te zeggen, zo'n God willen en kunnen we niet in geloven!

We staan dus voor een enorme dubbelheid, gespletenheid zelfs. Aan de ene kant is er bevrijding, is er weer recht, kan het volk weer een paar jaar in vrede leven, en is Debora een held.

En tegelijk vertelt het een gruwelijke geschiedenis, een verwerpelijke moordpartij. Onder het mom van de Oosterse gastvrijheid wordt Sisera in koelen bloede omgebracht. Niet geschikt voor kijkers onder de 16 jaar.

Hoe lees je dus je Bijbel? Hoe ga je om met een God zoals die hier wordt omschreven, en wordt bejubeld?

Het voert veel te ver om dat hier in een preekje van een eenvoudige dominee uit te leggen. Dat kan ik echt niet.

Maar misschien mag je als gelovige ook wel gewoon zeggen dat sommige teksten een voor ons volkomen onbegrijpelijk beeld van God geven, waar we, als het feiten waren, helemaal niets mee kunnen of willen. Dat het in de Bijbel staat betekent toch niet meteen dat God echt zo is, of dat je het er mee eens moet zijn, tegen alles in?

Wat wel kan, wat wel moet, zou ik haast willen zeggen, is om toch goed te luisteren. Deze tekst, die nota bene tot de oudste teksten uit de hele Bijbel hoort, ruim 3000 jaar oud, is niet voor niets de eeuwen doorverteld. Mensen hebben vermoed dat er iets in verborgen zat. Zoals we eigenlijk ook iedere zondag hier komen, en dat oude boek maar weer open doen, omdat we toch vermoeden dat er iets van God zal oplichten.

Maar, ik had het er wel zwaar mee. Verwoed heb ik deze week zitten lezen, lopen struinen, liggen denken, over wat je in je hemelsnaam nu hierover kunt zeggen. En al helemaal als deel van onze zoektocht naar het Licht, naar de koning van 'vrede op aarde en in mensen een welbehagen'. 'Loof de Heer, omdat Israël zich meldde voor de strijd'?

Ik waag het erop om er toch een lijntje uit te pikken.

Vooropgesteld, niet om het verhaal goed te praten. Wat mij betreft is dit Bijbelverhaal één van de velen dat juist bewijst hoe gruwelijk onze mensengeschiedenis is, en hoe Gods naam te pas en te onpas aan heilige doelen wordt verbonden. 'Gott mit uns'.

Debora is geen Jeanne d'Arc, en daarom een goede leider. En Jaël is geen Hanny Schaft, en daarom een oorlogsheldin.

Als er dan iets gezegd kan worden over dit verhaal, dan dat het uiteindelijk allemaal van God moet komen. Er is geen nieuw begin, er is geen kans op werkelijke vrede, als het niet van God zelf komt.

En de lijn die God daarvoor gebruikt, het lijntje ook dat we vanmorgen er even uitlichten, is de lijn van de moeders. Ik beloofde vandeweek iemand 'girlpower' voor vandaag, en dat is het ook.

Op weg naar ons koningskind, van een moeder die voor alles God wilde dienen, door wie nieuw begin mogelijk is, die leven baarde aan het leven, horen wij vandaag ook over moedige vrouwen, moeders van Israël.

Want dat licht verbazingwekkend op uit dit verhaal.

Nota bene misschien wel de oudste overlevering uit onze Bijbel, dat mannenboek, nota bene in dat mannenbolwerk van de kerk der eeuwen, zijn het hier vrouwen door wie God 'recht' brengt.

Dat is niet alleen verbazingwekkend, dat is ook mooi. Dat doorbreekt al ons patriarchale, mannelijke denken, dat hoe dan ook nog overal speelt.

Debora doorbreekt hier de macht van mannen van ijzer. Dáár kiest God voor. Ze profeteert niet alleen, ze spreekt niet alleen recht, ze inspireert ook, ze geeft mensen moed.

De 'honingbij', dat betekent haar naam, spoort generaal Barak, 'bliksem', maar bang als 'ie in eerste instantie is, aan tot het onmogelijke. En in alle kwetsbaarheid van een tent, vindt de tiran Sisera, de man van de 900 ijzeren strijdwagens, de dood door een houten tentpin.

Het moest toch ook het land van melk en honing zijn? En niet van verstrooide stadsstaatjes, met Baäl-achtige goden en mannen die doen alsof ze een god zijn, onstuimig, en wreed met kinderoffers?

En zo worden deze twee, Debora en Jaël, tot moeders van Israël. Leaders, op de weg van God. Ze doen wat onmogelijk lijkt, kiezen niet voor de wanhoop, maar hebben vertrouwen.

Wat een tegenstelling met de moeder van de vijand Sisera. We horen haar jammeren aan het einde van de lezing, 'Waar blijft zijn wagen toch? Klinkt het geratel van de wielen al?' 'Of is Sisera nog druk met zijn buit, en wat zit er voor mij bij?'

Niets, zegt God.

Er klinkt geen geratel meer van ijzeren wielen. Van ijzeren mitrailleurs en kanonnen. Er zal geen verdeling van de buit zijn, want de mensen en de aarde zijn geen buit, ze zijn van mij.

Nogmaals: Een afschuwelijk verhaal. We mogen nooit God hieraan verbinden alsof het alleen zo kan. Zoals kerk en leger eeuwenlang wel hebben gedaan, en zoals islamterroristen nu nog doen.

Oorlog is nooit gerechtvaardigd, en wij mensen zoeken altijd maar weer naar een heilig doel, dat alle middelen toestaat.

Maar in de lijn van het hele boek Rechters is het God die bevrijdt. Niet de vaak gruwelijke menselijke daden worden hier goedgekeurd, laat staan opgehemeld, het is God die bevrijdt.

God die steeds weer voor een nieuw begin zorgt, ook als de mensen ver, ver afgedwaald zijn. God blijkt een god te zijn, niet van wraak, niet van oog om oog, tand om tand, maar van steeds weer een nieuwe kans.

De uittocht uit Egypte was een bevrijdingverhaal. Maar de intocht en deze verhalen erna zijn dat ook. Steeds weer moeten mensen die bevrijding, de vrijheid zoeken.

En daar zijn mensen voor nodig. Vrouwen voorop, moedige moeders. Zoals er straks ook die moeder nodig is, die in alle geweld en keizerlijke macht kiest om een kind te baren, een koningskind, een vredevorst. En zijn naam zal Jezus, Jeshua zijn, redder, bevrijder.

Zo'n weg gaat God dus. Onvermoed, en soms ook onbegrijpelijk voor ons. Als je een koning zoekt, dan een koning die bevrijdt, die net als Jezus steeds weer een nieuw begin weet te maken.

Wat betekent dat voor onszelf, op weg in Advent, misschien al voor de zoveelste keer?

Het betekent dat we proberen in ons dagelijkse leven naar bevrijding, naar tekenen van een nieuw begin te zoeken. Hoe bevrijden wij anderen, hoe worden wijzelf bevrijdt? Waar zien wij tekenen van een nieuw begin, en waar en hoe kunnen wijzelf weer een nieuw begin maken?

Zal er ooit een dag van vrede, zal er ooit bevrijding zijn?
Zoals sterren mensen melden dat geen nacht te donker is,
zal een kind ons komen redden, dat het licht der wereld is.

In de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.